

hy náhrady za způsobené škody, v našem právním řádu nesnaží se nikterak problém ten řešiti, ba ani není jejich úkolem řešení nějak přiblížit. Účelem jejich je daleko spíše na problém upozornit a dát podnět k úvahám, které by mohly také soudní praxi oplodniti. Nelze totiž říci, že by stanovisko nejvyššího správního soudu, jakožto tribunálu veřejného práva, v této otázce bylo, byť i jen sebe méně, velkorysé. Utkvívá-li judikatura tohoto soudu na poněkud pohodlném stanovisku, že správní úřady jsou sice o nárocích na náhradu škody, způsobené ve sféře veřejnoprávní, příslušné rozhodovati, že však nároky takové nemohou býti pro nedostatek výslovného zákonného ustanovení uznány, pak je možno jen podotknouti, že takto není problém nejen řešen, nýbž není vlastně k řešení ani připraven. Situace je tedy ta, že řádné soudy odkazují nároky na náhradu škody, způsobené v oblasti veřejného práva, k správním úřadům, ty však, řídíce se judikaturou nejvyššího správního soudu, zamítají vznesené nároky pro nedostatek výslovného zákonného ustanovení, podle něhož by náhrada měla býti přiznávána. Nutným důsledkem tohoto neutešeného stavu musí — jak se domnívám — býti návrat řádných soudů k jejich dřívějšímu — po citovaném rozhodnutí konfliktního senátu opuštěnému — názoru, že náhrada škody je vždy povahy soukromoprávní, ať je důvod náhrady kdekoliv. Ač s hlediska teoretického by podobný zvrat v judikatuře řádných soudů byl politování hodný, přece musel by býti v zájmu právní ochrany jednotlivých subjektů schvalován, neboť při dnešním stavu judikatury nejvyššího správního soudu je jednotlivce zbaven jakékoli ochrany právní vůbec, kdežto před rozhodnutím konfliktního senátu požíval jí v rozsáhlé míře u civilních soudů.

Rudolf Rauscher:

## **K počátkům t. zv. matrik v Opolsku-Ratibořsku.**

Úřední knihy opolsko-ratibořské, do nichž byly zapisovány listiny vydávané knížecí kanceláří, nazývají se matriky. Jsou důležitým právním pramenem a to nejen pro právní dějiny Opolsko-Ratibořska, nýbž i celého Horního Slezska. Mají totiž analogický význam pro právní řád v Horním Slezsku, jaký měly pro Čechy a pro Moravu zemské desky. Je zajímavé, že tyto úřední knihy slezské jsou dlouho psány česky v prostředí, které brzy v mnohých směrech podleho germanisaci. Z toho důvodu poznati je, je velmi poučné i z hlediska filologického.

Předmětem našeho zkoumání je otázka, kdy a jak se objevuje nejstarší matrika opolsko-ratibořská. Své pozorování soustředíme na právní památku, která poprvé je nazvána matrikou opolsko-ratibořskou. Jest to rukopis stát-

ního archivu vratislavského sign. Rep. 35 F Opp. Rat. 25 a. Jest sice literatuře znám,<sup>1)</sup> ale dosud ani vydán ani prozkoumán není. Povšimněme si ho proto jak po stránce vnější, tak obsahové.<sup>2)</sup> Rukopis je vázán v papírovou vazbu pozdějšího data. Již tato okolnost, kromě jiných svědčí o tom, že původně patrně byl jiné podoby vnější. Z foliace rukopisu je pak zjevno, že se původně skládal z více papírových složek, než se nám zachovalo. Sestává totiž ze dvou částí, od sebe rozdílných. Prvá část, fol. 1 a—47 b, kromě jiných znaků vnějších, vyznačuje se tím, že se v ní střídají různé ruce zapisovatelů, část druhá, fol. 149 a—158 b, je psána jednou rukou.

Do rukopisu jsou psány jednotlivé zápisy, opatřené stručnými registry (nápisy). Tato regesta jsou psána jinou rukou než zápisy a vnější znaky svědčí, že byla psána později než zápisy.

Na titulním listě rukopisu čteme nahoře nápis: »Léta Božého MDXXIII«. Pod ním jinou rukou je připsán nápis jiný: »Matrika stará za slavnej paměti knížete Hanuše Opolského etc., kterou pan Hertvík Zejdlíc ku při svej do súdu komorního oddal anno 1555 v súd komorní o sv. Bartoloměji v Ratiboři, od roku Páně 1523, v sobotu den sv. Hřehoře až do 1531, v sobotu po sv. Jiří. Joan Wolf, vice-cancellarius«. Z tohoto nadpisu dalo by se souditi, že rukopis snad vznikl r. 1523 a že obsahuje zápisy zapisované až do r. 1531 a konečně že ho bylo použito r. 1555<sup>3)</sup> v komorním soudě, patrně jako důkazního prostředku.

Než učiníme závěr o vzniku a o povaze této právní památky, všimněme si, v jakém časovém pořadí zápisy v ní po sobě následují. Sledujeme-li datování jednotlivých listin, obsažených v zápisech, seznáme, že listiny z různých dob pocházející jsou přeházeny, a to nejen listiny pocházející z jednoho roku (na př. z r. 1523), nýbrž i s datem z různých let. Jeví se nám zde tedy nepořádek v zapisování a setkáváme se i s listinami staršími než z r. 1523. Nejstarší uvedenou zde listinou je list z r. 1511 a nejmladší z r. 1529.

Uvažujeme-li o tomto zjevu, mohli bychom souditi, kdyby byl rukopis psán jednou rukou, že vznikl jako opis v době pozdější, než r. 1523, v době, jež by byla dána po př. datem naposled zapsané listiny. S tímto úsudkem se však neshoduje způsob zapisování v první části rukopisu,

<sup>1)</sup> Upozornil naň Kapras v pojednání Zemské knihy opolsko-ratiborské (Příspěvek k recepci českého práva a českého jazyka v Horním Slezsku) ČČM LXXX, též zvl. otisk v Praze 1907. T ý ž, Oberschlesische Landbücher. Ein Beitrag zur Geschichte der öffentlichen Bücher, Z. d. Vereins f. Gesch. Schlesiens XLII.

<sup>2)</sup> Podrobný popis ponecháváme si pro dobu pozdější.

<sup>3)</sup> Tak bylo dosud v literatuře usuzováno.

kde ruce zapisovatelů se střídají poměrně dosti často. Nemůžeme ani souditi, že zachovaný rukopis je opisem, po př. výpisem z matriky starší, nýbrž že jde o matriku, která byla sestavována v knížecí kanceláři od různých písařů, třeba později než r. 1523 a v jiném pořadí časovém, než jsou datovány jednotlivě listy samy.

Sledujme však dále charakteristické rysy jednotlivých zápisů! Naši pozornost upoutá zápis č. 15 a 78.<sup>4)</sup> Poměrně jasným jest zápis č. 78. Jde tu o zápis listu, který byl již dříve v rukopisu zapsán jako č. 29. Zapisující písař č. 78 poznal tuto skutečnost po provedení svého zápisu a proto u č. 78 poznamenal: »Jinde stojí naspátek« a č. 78 mřežoval. Usuzujeme-li z tohoto případu na způsob vzniku matriky, můžeme vysloviti domněnku, že předlohy matriky — jednotlivé listiny — byly patrně shromážděny v knížecí kanceláři, aby byly do matriky zapsány. Omylem písařovým se stalo, že list č. 29, zapsaný jedním písařem, byl druhým opsán do matriky znovu na jiném místě.

Obtížnější bude vysvětlení zápisu č. 15. I tento list se v matrice vyskytá na jiném místě ještě jednou a to jako č. 96. Zápis obou listů se opětně shoduje, ale list č. 15 je opravován jednak v textu jednak v datovací klausuli. Tu lze si vysvětliti opravu v zápisu č. 15 jako chybu zapisovatelovu, které se dopustil, když ze shromážděných listů v kanceláři opisoval datovací formulí, kterou dodatečně opravil.

Jsou ještě jiné vnější znaky zápisů, které vzde uváděti nemělo by význam, není-li současně vydáván text matriky. Ze zkoumání těchto znaků lze si učiniti tento závěr: Matrika, kterou máme před sebou, nevznikla pravidelným zapisováním od r. 1523 do r. 1529, nýbrž později po těchto letech. Vznikla patrně tím způsobem, že v knížecí kanceláři byly v určitém čase shromážděny a opsány listiny, které kanceláři knížecí byly před tím vydány, po případě, že bylo použito v kanceláři i jiných opisů listin. Opisovali je patrně pomocní písaři, aniž by je časově po sobě srovnali. Práce písařů je patrna na střídání rukou a také na tom, že i zápis téhož listu je psán rukou různých písařů. Také dodatečné zapisování regest (nadpisů nad jednotlivými listy) svědčí o tom, že teprve po zapsání listů byl celek přehlížen a doplňován od přehlížitelů.

Tímto konstatováním není ovšem zjištěn ještě rok vzniku této matriky.

Prohlížíme-li další svazky matrik, které se z Opolsko-Ratibořska ve státním archivu v Bratislavském zachovaly (jsou z let 1532—1740), nenacházíme v nich těch nepravidelností, jako v tomto zachovaném zbytku nejstarší ma-

<sup>4)</sup> Podle našeho číslování.

triky. V těchto dalších svazcích listy, vyšlé z kanceláře knížecí jsou shrnuty a zapsány podle jednotlivých let, třebaš musíme i zde konstatovati, že listy z téhož roku nenásledují. s daty dní po sobě jdoucích. Ihned v prvném zachovaném svazku z let 1532—43 je tato pravidelnost zachována a také nestřídají se ruce zapisovatelů tou měrou jako v našem rukopisu, o němž jednáme.

Chceme-li se přiblížiti k pravděpodobné domněnce o době vzniku našeho rukopisu, pokládáme za nutno prozkoumati i obsah jeho zápisů, přihlédnouti ku zprávám o knížecí kanceláři v Opolsku-Ratibořsku a konečně musíme vzíti v úvahu i vnější události, které by byly nápomocny k vysvětlení vzniku této matriky.

Do matriky byly zapisovány, jak uvedeno, listiny vycházející z knížecí kanceláře. Jsou to listiny, v nichž výstavcem je vždy kníže. Můžeme je rozdělit na dvě skupiny: v jedněch je kníže aktivně účastněn právního jednání, v listině obraženého, v druhých kníže potvrzuje právní jednání, v kterém jsou účastny osoby třetí.

Mezi listiny prvního druhu náležejí knížecí privilegia, která vydává ze své vrchnostenské a lenní moci, po př. listiny, kterými vyhlašuje soudní nález. K nim připojují se ještě listiny, v nichž kníže vystupuje jako jedna ze stran v právním jednání.

Listiny druhé skupiny obsahují knížecí potvrzení právních jednání stran, které před něho předstoupily a žádaly za toto potvrzení. Jsou zde potvrzeny převody práva vlastnického a jiných práv věcných, zřizování věna, rozdíly rodného majetku a j.

Tyto potvrzovací formy jsou v souhlase se starším právním vývojem v Opolsku-Ratibořsku, neboť již ve stoletích předcházejících převody majetku, smlouvy trhové, směnné, darování, rozdíly rodného majetku, zřizování věna, prodej s výhradou zpětné koupě nedály se před soudy, jako na př. v zemích českých, nýbrž před knížetem, který tato právní jednání potvrzoval a knížecí kancelář o tom vystavovala listinu.

V Opolsku-Ratibořsku nebylo zemského písaře, neboť písař knížete ho nahrazoval a jméno knížecího písaře je uváděno také v listině a sice po jménech svědků. Tak tomu je i v listinách zapsaných v naší matrice. Vyskytají se zde dva písaři knížecí: Jiří Navoj a Michal, děkan ratibořský.

Dlužno dále zdůrazniti, že ani v Opolsku, ani v Ratibořsku před léty 1523—1529 neslyšíme o matrice ani o zapisování listin v knížecí kanceláři do ní. Ani ve spojeném Opolsku-Ratibořsku od r. 1521 neslyšíme nikde v prameňech o matrice. Není to ovšem přesvědčujícím důkazem, že

před uvedenými léty v těchto knížetstvích matriky nebylo, přece ovšem tato skutečnost musí býti pro nás, pátráme-li po počátcích matrik v Opolsku-Ratibořsku, důležitou.

Jistě je také místno, abychom se zmínili o polských matrikách a pátrali, zda odtud nebyl vykonán vliv na vznik, event. na vnitřní uspořádání matrik opolsko-ratibořských. V Polsku totiž také existovaly matriky, zvané metriky.<sup>5)</sup> Polská metrika byla úřední knihou, vedenou kancléřem a podkancléřem korunním. V Polsku vznik metrik a jich vedení byly staršího data. Ač máme teprve z r. 1447 zachovanou prvou polskou metriku, vedla se patrně již před tím. Skládala se s počátku z jednotlivých archů, které se spojovaly v knihy. Do těchto archů zapisovaly se listiny, vycházející z královské kanceláře, buď celé nebo v regestech. V případě prvé měly metriky význam kopiářů.

Zapisování do polských metrik dalo se tak, že v kanceláři byl nejprve napsán koncept, který zachovávan nebyl, nýbrž ničen. Teprve hotová listina byla do metriky zapsána. Z té příčiny dá se vysvětliti, že listiny nejsou zapisovány v chronologickém pořádku za sebou. Někdy byla listina zapisována z konceptu, v novější době se to však zřídka vyskytá.

Zdá se, že některé rysy těchto polských metrik bylo by možno aplikovati na opolsko-ratibořskou matriku. Na slezské matriky působily polské metriky svým vzorem a také svým jménem. Přece si však nesvětlíme přímým vlivem polských metrik vnitřní uspořádání naší matriky a zvláště zpřeházení zápisů z různých let, jak jsme je popsali dříve. Přímého vlivu polských metrik na vznik naší matriky bychom tedy nenalezali.

Pátráme-li po předpisech o podrobnější úpravě organizace úřadů a zvláště kanceláře v Opolsku-Ratibořsku, dozvídáme se o nich podrobněji až z velkého privilegia knížecího z r. 1531.<sup>6)</sup> Privilegium toto vydal kníže Hanuš jistě po dlouhých přípravách a po důkladné rozvaze o jednotlivých jeho ustanoveních. Ačkoli o kanceláři knížecí jsou zde předpisy dosti podrobné, o matrice není ustanovení žádných.

Pro kancelář jsou v tomto privilegii ustanovení v čl. 14 a 16 a stanoven tu pro její řízení tento postup. Smlouvy trhové, a to dědičné i na viderkauf, dále smlouvy věnné a zástavní mají se díti buď před knížetem nebo před hejtmanem. Fungoval-li při těchto smlouvách hejtman, pak vy-

<sup>5)</sup> Stanisław Kutrzeba, *Historja źródeł dawnego prawa polskiego I. Lwów 1925*, str. 111—118. Z české literatury srv. Jar. Čelakovský, *O domácích a cizích registrech*. V Praze 1890, str. 22 násl.

<sup>6)</sup> Jan K a p r a s, *Veliké privilegium knížetství Opolsko-Ratibořského*. Sborník věd práv. a stát. roč. XII. Též separát V Praze 1912.

dával o právních jednáních, jež se před ním dala, »cejchnung nebo poznamenání« nejméně za přítomnosti tří šlechticů pod svou pečeti. Tento záznam má platnost až do vydání definitivní listiny s pečeti knížecí. Definitivní tato listina vydávala se z kanceláře jednou v roce, v pondělí, po neděli Letare. Při pečetení mají býti přítomny osoby volené z jednotlivých krajů opolsko-ratibořských. Při pečetení definitivních listů předkládaly se »cejchnunky«, které se během toho roku vydaly. O tom, co se pak s těmito cejchnunky stalo, v privilegii se nepraví. Vracely se patrně zpět do kanceláře.

Prvé přesné a určité ustanovení o matrice v Opolsku-Ratibořskou máme v zemském zřízení opolsko-ratibořském z r. 1562 na fol. IX., v rozdílu VI. Je to přirozeno, neboť od r. 1532 máme již matriky opolsko-ratibořské v plné řadě zachovány.

Uvážíme-li vše, co jsme poznali ve svém pozorování našeho rukopisu, můžeme vysloviti tento závěr: Rukopis státního archivu vratislavského sign. Rep. 35 F Opp. Rat. 25 a je zbytkem nejstarší části opolsko-ratibořských matrik a jde v něm o skutečný počátek těchto matrik. Pravděpodobno jest, že tato část matriky vznikla před rokem 1532, patrně r. 1531 po vydání velkého privilegia knížete Hanuše jako důsledek tohoto privilegia. R. 1531 byly patrně soustředěny v knížecí kanceláři listy, vydané touto kanceláří v předcházejících letech a zapsány do nově založené matriky.

Dr. Karel Drbohlav:

## **Formy trestné viny podle nové osnovy unifikačního zákona trestního.**

Mnohá trestní zákonodárství upouštějí od stanovení všeobecného předpisu o vnitřní stránce trestných činů a vyjadřují tuto v jednotlivých normách, kterými definují činy trestné. Jiná zákonodárství snaží se dáti všeobecnou normu o vnitřní stránce trestných činů, spokojující se pak v jednotlivých trestných normách, pokud je to ovšem možno, již jen uvedením zevnější činnosti. Ovšem jsou činy trestné, u kterých nutno, ač je dána norma všeobecná o vnitřní stránce trestných činů, vyjádřiti v definici trestní normou o činu trestném dané, vnitřní stránku ještě zvláště v této speciální normě.

Tak činí i nová osnova unifikačního zákona trestního.

O tom, který způsob stanovení vnitřní stránky trestných činů, theoreticky i prakticky lépe vyhovuje, nebudeme